

Expertise en export

De Nederlandse uitvoerprestatie wordt geroemd. Niet ten onrechte. De exportquote nam toe van 47% in 1955 tot 65% in 1985. Bovendien kwam het economische herstel, dat in het begin van de jaren tachtig inzette, voor het overgrote deel op rekening van de uitvoer. De binnenlandse bestedingen profiteerden vervolgens van de aantrekkende export. Zo doet ons land zijn reputatie als internationale koopman eer aan: in Nederland kijkt de handel over de grenzen heen.

Toch overheerste niet het optimisme over de exportprestatie van ons land op het congres 'Export: onderzoek en beleid', dat ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Exportbevorderings- en Voorlichtingsdienst (EVD) werd georganiseerd¹⁾. Zo moet gecorrigeerd worden voor de geringe geografische omvang van ons land, om een realistischer beeld van de exportprestatie te krijgen. In de nuchtere bewoordingen van *Nooteboom* (Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf): „Voor een grote omzet is een groot afzetgebied nodig. Als het land kleiner is, dan zal dit afzetgebied zich eerder over de grenzen uitstrekken”. Een betere maatstaf voor de exportprestatie dan de exportquote is dan ook de uitvoerwaarde uit te drukken als percentage van de totale bestedingen, zoals *Zalm* (Ministerie van Economische Zaken) deed. Dit per-

centage (40,6 in 1986) is aanzienlijk lager dan de exportquote, maar naar internationale maatstaven hoog. Bovendien is de trend stijgend (33,6 in 1975, 37 in 1980).

Macro-economische cijfers geven overigens maar een beperkt inzicht in de Nederlandse exportinspanning. Kijkt men meer in detail naar de buitenlandse handel, dan moet men constateren dat de structuur van de export te wensen overlaat. *De Haan* (Rijksuniversiteit Groningen) bij voorbeeld wees op de gebrekkige oriëntatie van het exporterende bedrijfsleven op verre markten. Slechts 11% van de uitvoer gaat naar ontwikkelingslanden, terwijl het gemiddelde percentage voor de EG-landen 20 is. Omdat de economische groei juist in deze landen het hoogst is, houdt de relatieve onderverteenwoordiging op deze markten risico's voor de toekomst in. Dit betoog is niet nieuw. Al eerder wezen bij voorbeeld Bakker en Quist op de slechte aansluiting van het exportpakket bij de importbehoefte van de ontwikkelingslanden: „De voornaamste oorzaak van deze ontwikkeling, die met name in de tweede helft van de jaren zestig plaatsvond, is het geringe aan-

---

1) Export: onderzoek en beleid. Congres ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de EVD, 14 mei 1986.

---

deel van de kapitaalgoederen in de Nederlandse export in een periode dat juist de exportvraag naar kapitaalgoederen vanuit de ontwikkelingslanden het snelst toenam'' 2).

Interessanter is de vraag die De Haan vervolgens stelde: „Bestaat er een verband tussen de concentratie van het ontwikkelingsbeleid op de armste landen, en de zwakke positie van de Nederlandse exporteurs op de markten van de 'newly industrialising countries' (NIC's)?". De Groningse hoogleraar achtte dit verband aanwezig: ten gevolge van de feitelijke binding van de ontwikkelingshulp (ongeveer 65%) wordt een belangrijk deel van de export naar de armste ontwikkelingslanden gedirigeerd, die overigens weinig afzetperspectieven bieden. Inderdaad is de Nederlandse export sterker vertegenwoordigd op de markten van de 'low developed' en 'least developed' ontwikkelingslanden dan die van de 'middle income countries', de OPEC-landen en de NIC's. Het ligt echter meer voor de hand deze situatie in verband te brengen met de sterke oriëntatie van de Nederlandse export op voedingsmiddelen, die vooral door de armste ontwikkelingslanden worden gevraagd, dan met het ontwikkelingsbeleid. De invloed van de ontwikkelingshulp op de geografische structuur van de export en de samenstelling van het exportpakket kan in ieder geval niet bewezen worden geacht.

Blijft natuurlijk het feit dat de positie van de Nederlandse exporteurs op de markten van de NIC's zwak is. Daarover waren alle deskundigen het eens. Maar de geesten scheidden zich over de vraag of dit een ongewenste ontwikkeling is die door de overheid moet worden omgebogen. Staatssecretaris *Bolkestein* merkte op dat de geringe gerichtheid op 'exotische landen' het logische en onvermijdelijke gevolg is van de specialisatie van Nederland op de intra-EG-handel. En is het gewenst om van overheidswege de handel met risicovolle, veraf gelegen markten te stimuleren, waar de groei zowel sterk kan dalen als stijgen? De export naar Beieren mag dan niet zo exotisch zijn, maar is veel veiliger en bovendien veel omvangrijker. Reden tot bezorgdheid en voor het nemen van maatregelen is er dan ook niet, zo stelde de staatssecretaris op het EVD-congres.

Een ander standpunt is dat de NIC's een zo grote groeipotentie bezitten dat er kansen worden gemist als het exportpakket niet wordt aangepast. De aanhangers van deze opvatting moeten zich evenwel realiseren dat de overheid slechts bescheiden mogelijkheden heeft om zo'n aanpassing te bewerkstelligen. *Bolkestein* stelde dat een effectief exportbeleid vooral voorwaardenscheppend moet zijn, en gericht op het beheersen van de kosten. *Zalm* voegde daaraan toe dat inspanningen gericht op een hoog niveau van investeringen en op het vergroten van de dynamiek van de economie het ex-

portklimaat verder zullen stimuleren. Al deze maatregelen zijn echter generiek; zij zijn niet dwingend en nauwelijks sturend en beïnvloeden de uitvoerprestatie niet direct.

Een belangrijk beleidsrelevant gegeven dat op het congres naar voren kwam is dat slechts een gering deel van het bedrijfsleven op exportgebied planmatig te werk gaat. Een enquête, waarvan de resultaten op het congres werden onthuld door NIPO-directeur *Baden*, bracht aan het licht dat 40% van de initiële export ad hoc, dat wil zeggen op basis van een toevallige order, geschiedt. De start van exportactiviteiten blijkt slechts bij 52% van de bedrijven een doelbewuste keuze te zijn. Bij het gevolg van de exportactiviteiten gaat slechts 22% van de bedrijven planmatig te werk. Een constatering die Nooteboom op basis van andere enquêtes in de industrie al eerder had getrokken: „(Het) globale beeld is er een van een zekere passiviteit en toevalligheid, en een weinig systematisch en gericht export-marketingbeleid”. De geringe mate van planning zal er debet aan zijn dat veel bedrijven hun exportactiviteiten na verloop van tijd weer staken. Zo constateerde *Foppe* (Amro-bank) dat jaarlijks weliswaar 2.000 ondernemingen hun eerste schreden op exportgebied zetten, maar dat desondanks het bestand van exporteurs niet groeit: het verloop is zichtbaar even groot.

Dit plaats de beleidmakers voor een dilemma. Anderzijds wordt geconstateerd dat veel ondernemingen problemen ondervinden bij de export, en dat het exportbeleid van individuele ondernemingen te wensen over laat. *Tel-*

kamp (Databank, Vereniging voor Kammers van Koophandel) zocht de oorzaak vooral in het gebrek aan kennis. Volgens hem kunnen veel van de gesignaleerde problemen worden opgelost met behulp van gerichte informatie van goede kwaliteit. Het intensiveren van met name de specifieke voorlichtingsactiviteiten binnen het bestaande exportbeleid lijkt dus de aangegeven weg. Anderzijds blijkt dat slechts 25% van de ondernemers behoefte zegt te hebben aan informatie, en 11% aan advies. Dat feit kan men niet naast zich neerleggen.

Op het ogenblik ligt het accent op het algemene exportbevorderingsbeleid. Het ondernemersgewijze, export-begeleidende beleid zoals dat door de EVD wordt gevoerd, is relatief onderbedeeld. (Het EVD-budget bedraagt ongeveer 1% van de totale EZ-begroting.) Wellicht wordt het tijd het accent in die richting te verschuiven om het aantal exporterende Nederlandse bedrijven structureel te vergroten. Een grondig onderzoek naar de wensen van het bedrijfsleven dienaangaande lijkt op zijn plaats. Een prikkelende conclusie voor de jubilerende organisator van het congres 'Export: onderzoek en beleid'.

Hans de Boer
Hans Kamps

Verbonden aan Kamps en De Boer BV, Bureau voor Economische Argumentatie, te Lisse.

2) L.M. Bakker en M.C. Quist, De structuur van de Nederlandse export en de importvraag van de ontwikkelingslanden, *ESB*, 2 november 1983.